

УДК 811

Катиш Т. В.

канд. філол. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

ТИПИ ЗВ'ЯЗКУ СЛІВ У ЛЕКСИКО-ГРАМАТИЧНИХ КОНСТРУКЦІЯХ ТЕХНІЧНИХ ДИСКУРСІВ

Актуальність дослідження визначається інтенсивним зростанням наукового інтересу до проблем науково-технічної комунікації, технічного

дискурсу та системних досліджень їх специфіки. Питання дискурсу досліджували вчені різних країн: Т. В. ван Дейк, М. В. Йоргансен, К. Я. Кусько, М. Макаров, Е. А. Селіванова та інші. Лексико-граматичні конструкції професійного мовлення вивчали такі науковці: Г. С. Онуфрієнко, Н. В. Руколянська, Г. О. Хацер та інші. Метою нашої роботи є проаналізувати типи зв'язку слів у лексико-граматичних конструкціях, виявлених у технічних дискурсах.

Серед проаналізованих лексико-граматичних конструкцій у технічних навчально-наукових текстах абсолютну більшість становлять терміни-словосполучення. Семантична злитість термінів-словосполучень залежить від характеру семантики й особливостей функціонування слів-компонентів, які входять до складу словосполучень. Зв'язок між компонентами українських складених термінів, виявлених у технічних дискурсах, двох типів: сурядний і підрядний. Сурядність виявляється в термінах, виражених іменником у називному відмінку (однини чи множини) з іменником у називному відмінку (однини чи множини). Наприклад: *користувачі або споживачі, комутатори та концентратори, мультиплексори і демультіплексори, супроводження і діагностика, мости та маршрутизатори, кодування і декодування.*

Терміни-словосполучення в технічних дискурсах, як показує аналіз, побудовані за моделями підрядної залежності компонентів – узгодження та керування – і в поєднанні їх. Серед термінів-словосполучень частіше використовуються моделі, які побудовані на узгодженні складових частин. Узгоджуване слово здебільшого прикметник. Означеннями в складених термінах переважно виступають відносні прикметники: *віртуальні з'єднання, корпоративні мережі, транспортні протоколи, інверсне мультиплексування.* Зрідка – якісні прикметники: *жорсткі диски, логічна модель, постійна пам'ять, перспективні системи, постійний струм.*

Керування в термінах-словосполученнях, виявлених у технічних науково-навчальних текстах, поширюється на поєднання віддієслівних іменників, інфінітива, прикметників, дієприкметників і дієприслівників як опорних компонентів із відмінковими і прийменниково-відмінковими формами іменників як залежними словами. Найбільш часто використовуваними є поєднання віддієслівних іменників з іменниками в родовому відмінку однини чи множини: *підсилення напруги, забезпечення стабілізації, перетворення сигналів, кодування повідомлення, декодування сигналу, зменшення спотворень, шифрування документів, копіювання бітів.* Менш поширеним є поєднання віддієслівних іменників з іменниками в орудному відмінку з прийменником чи без прийменника: *залежність між амплітудами, керування транзистором, обмін інформацією, обмін між процесором і пам'яттю, обмін пакетами, керування доступом.*

Значна частина термінів-словосполучень, поєднаних підрядним зв'язком керування в технічних науково-навчальних текстах, репрезентована поєднанням інфінітива чи особових форм дієслів з іменником у знахідному відмінку (*виділяють сигнали, використовують коливання, визначено смугу, відновити сигнал, забезпечувати синхронізацію, вимірювати ентропію, аналізувати шифр, розшифрувати криптограму*).

Значно рідше в досліджуваних дискурсах представлено терміни-словосполучення на основі поєднання прикметника з іменником (*пропорційна швидкості, вища від частоти, протилежний вектору, еквівалентна резисторові, менша за довжину, менший за значенням*), дієприкметника з іменником (*задані функцією, кодований файлами*) чи дієприслівника з іменником (*підставивши значення, досліджуючи частоти*).

Прилягання як спосіб підрядного зв'язку, за якого опорне у словосполученні слово не вимагає ні з формального, ні з семантичного погляду у залежного слова певних граматичних форм, у технічних навчально-наукових текстах репрезентовано такими словосполученнями: *спеціально програмовані, програмно доступні, повністю об'єктно-орієнтовані, представлятися символічно, завантажувати тимчасово, зчитувати фізично, проходити симетрично, визначати кількісно, вимірювати паралельно, рухатися впорядковано, вмикати послідовно, поєднаний електрично, описувати математично, обчислювально безпечний, неодмінно некогерентний*. У досліджуваних дискурсах, як засвідчує аналіз, у ролі головних слів, до яких прилягає прислівник, виступають дієслова, дієприкметники та прикметники.

Отже, терміни-словосполучення є одним із найбільш поширених структурних типів термінологічних утворень технічних дискурсів. Між компонентами українських термінів, виявлених у технічних науково-навчальних текстах, існує сурядний і підрядний зв'язок.

Терміни-словосполучення в технічних дискурсах, як показує аналіз, побудовані за моделями підрядної залежності компонентів – узгодження та керування – і в поєднанні їх. Прилягання репрезентовано термінами-словосполученнями, в яких прислівник приєднується до дієслів, дієприкметників та прикметників.